

Анатолій МЕЛЬНИК,
учитель історії
Славутської гімназії «Успіх»

*історична та
громадянська
освітня галузь*

Інтеграційний та компетентнісний підходи на уроках інтегрованого курсу «Історія: Україна і світ» у 7-9 класах

Традиційна освітня парадигма «передачі знань» (коли учень має просто запам'ятати дати та події) остаточно відходить у минуле. Нова українська школа ставить перед учителем історії амбітне завдання: сформувати не «енциклопедиста», а компетентну особистість, здатну аналізувати минуле, розуміти теперішнє та прогнозувати майбутнє. Саме тому вивчення предмета «Історія: Україна і світ» пропонує цілісну модель інтегрованого курсу, де історія України розглядається не як додаток до всесвітньої історії, а як органічна частина європейського цивілізаційного простору.

Перехід Нової української школи до циклу базового предметного навчання (7 – 9 класи) ставить перед учителем історії нові виклики. Головною зміною є відхід від простого накопичення знань до формування ключових та предметних компетентностей. Інтегрований курс «Історія: Україна і світ» є оптимальною моделлю для досягнення цієї мети, оскільки дозволяє розглядати історію України не ізольовано, а як органічну складову світової цивілізації. У 7-9 класах це стає фундаментом для формування національної ідентичності та критичного сприйняття глобальних викликів. Здобувачі освіти можуть відчувати, як історичні події та вчинки впливають на те, хто ми є сьогодні. Як великі і малі події сформували сучасний образ України та світу, вплинули на долю націй. Це дозволяє дітям вчитися глибше орієнтуватися в сучасних викликах і майбутніх можливостях.

Компетентність – це не просто сума знань, а динамічна комбінація знань, умінь, навичок та цінностей. У викладанні історії ми фокусуємося на двох рівнях:

1) ключові компетентності: вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною мовою, математична компетентність, інноваційність, екологічна, інформаційно-комунікативна, навчання впродовж життя, громадянська та соціальна, культурна компетентність, підприємливість та фінансова грамотність.

2) предметні (історичні) компетентності: хронологічна, просторова, інформаційна, логічна, мовленнєва, аксіологічна.

Основою формування ключових компетентностей є особисті якості, здібності, попередній досвід здобувачів освіти, а також їхні потреби, які мотивують до навчання: знання, уміння та ставлення, що формуються в освітньому, соціокультурному

та інформаційному середовищі, а також у різних життєвих ситуаціях.

Метою громадянської та історичної освітньої галузі є розвиток особистості здобувачів освіти через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, взаємодії між світовими, українськими та локальними процесами, формування ідентичності громадянина України, його активної громадянської позиції на засадах демократії, поваги до прав і свобод людини.

В умовах НУШ учитель перестає бути єдиним джерелом істини. Його роль полягає в організації освітнього середовища, де учень самостійно «добуває» знання. У 7-9 класах, коли у підлітків формується власна ідентичність, надзвичайно важливо через інтегрований курс допомогти їм усвідомити себе громадянами України та світу.

На уроках історії в учнів розвиваються наскрізні вміння: читати з розумінням, висловлювати власну думку, критично та системно мислити, діяти творчо, виявляти ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати свою позицію, конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми.

Для реалізації компетентнісного підходу вчитель має змінити роль із «транслятора істини» на фасилітатора. Ось ключові стратегії:

1. Хронологічна компетентність. Розуміння синхронності подій (наприклад, порівняння процесів державотворення в Русі-Україні та країнах Західної Європи у 7 класі, події Козацької революції в Україні (1648 – 1653 рр.) у контексті загальноєвропейських політичних та соціальних криз XVII ст. у 8 класі або революційних подій XIX ст. у 9 класі). Використання вправ «синхронізатор», «помилка хронографа», «жива лінія часу», «віртуальна стрічка часу».

2. Просторова компетентність. Робота з історичними картами, що демонструють міграційні та культурні потоки, ілюструють внесок українських земель в економічний розвиток інших держав та участь українців в загальноєвропейських подіях та процесах. Використання вправ: «карта-пазл», «логістика минулого», «дешифратор карти».

3. Робота з першоджерелами сприяє розвитку критичного мислення (замість переказу підручника учні аналізують уривки зі щодеників, тогочасні газети або світліни). Учні досліджують джерела різних авторів та сучасні історичні розвідки, що допо-

магає виявити історичні фейки та розвінчувати історичні міфи. Використання вправ: «детектив джерел», «факт чи фейк», «рекламний плакат епохи».

4. Візуалізація та сторітелінг. Історія в НУШ має бути «живою». Використання інфографіки, ментальних карт (mind maps), створення «плакатів співпраці» та сторітелінг-проектів (наприклад, «Один день із життя середньовічного ремісника») рольових реконструкцій, складання щоденникових записів та рольових листів, написання листів в минуле, що допомагає учням краще засвоїти матеріал.

5. Проектна діяльність. Це основа компетентнісного підходу. Учні не просто вчать тему, а створюють продукт: віртуальна екскурсія середньовічним містом, лепбук про видатну історичну постать; подкаст або інтерв'ю з «героєм минулого», «створення портфоліо історичної особистості у соціальній мережі», використання вправи «історичне побратимство».

6. Дискусійні панелі. Обговорення альтернативних сценаріїв історії, що стимулює критичне мислення.

7. Дослідницький кейс – допомагає аналізувати конкретні проблемні ситуації з минулого, що імітують реальні історичні події чи процеси, спонукаючи учнів до критичного мислення, пошуку інформації та розробки власних рішень. Завдання допомагають розвивати аналітичні навички, розуміння причинно-наслідкових зв'язків, формувати історичну свідомість та наближають навчання до практики, використовуючи історичні джерела та документи.

8. STEM – завдання допомагають при створенні інтерактивних карт, діаграм, аналізі статистики населення, що підвищує інтерес учнів та розвиває критичне мислення через дослідження і розв'язання проблеми.

9. STEM – кейси допомагають використанню наукового, технологічного, інженерного та математичного підходів для вирішення історичних проблем, перетворюючи вивчення минулого на інтерактивне дослідження через моделювання, аналіз даних, створення цифрових проектів, що поглиблює розуміння історичних процесів, розвиває критичне мислення, інноваційність та підготовку до сучасного світу.

10. Цифровізація та штучний інтелект. Використання ШІ для візуалізації історичних процесів та створення персоналізованих навчальних матеріалів (наприклад, генерація «інтерв'ю» з історичними постатями). Впровадження VR-технологій (віртуальна реальність) для проведення віртуальних екскурсій музеями та історичними пам'ятками.

Історія в НУШ – це не про зазубрювання дати заснування Києва, а про розуміння того, як ця подія вплинула на розвиток держави, яку ми маємо сьогодні.

Компетентнісний підхід робить історію практичною. Він учи́ть дитину відрізнати правду від маніпуляції, розуміти свою ідентичність та відчувати відповідальність за майбутнє своєї країни. Це підготовка до життя у складному інформаційному світі, де вміння аналізувати досвід минулого є запорукою виживання та розвитку.

Впровадження інтегрованого курсу «Історія: Україна і світ» у 7–9 класах дозволяє подолати фрагментарність знань учнів. Інтеграційний, діяльнісний та компетентнісний підходи забезпечують підготовку випускника, здатного до самостійного аналізу, поваги до культурного різноманіття та відповідальної громадянської позиції. Це і є головною цінністю НУШ.

Використані джерела

1. Власова Н. С., Желіба О. В., Кронгауз В. О., Секиринський Д. О., Щупак І. Я. Модельна навчальна програма «Історія: Україна і світ. 7–9 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (наказ МОН № 795). 2022.

2. Державний стандарт базової середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-n>.

3. Нова українська школа: поради́ник для вчителя : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

4. Пометун О. І., Фрейман Г. О. Методика навчання історії в школі. Київ : Генеза, 2006. 328 с.